

MARK LEVI

Gde si?

Prevela s francuskog
Vladana Stanojević

■ Laguna ■

Naslov originala

Marc Levy

OÙ ES-TU?

Copyright © 2001 Editions Robert Laffont/Susanna Lea
Associates

Translation copyright © 2015 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Za Luja
Za M.

Samo ljubav i prijateljstvo mogu ispuniti samoću naših dana. Za sreću moramo da se borimo svakodnevno, jer ona nije naše prirodno pravo. Kada nam se desi, u njoj treba uživati.

Orson Vels

I

Rođen je 14. septembra 1974. u osam sati ujutru, na 15° 30' severne geografske širine i 65° zapadne geografske dužine – kolevka mu se, dakle, nalazila na ostrvcetu blizu obale Hondurasa. Niko nije obratio pažnju na ovo rođenje, 734. po redu u registrima. Njegov razvoj tokom prvih dva dana protekao je neopaženo. Vitalne funkcije bile su mu stabilne, te nije bilo potrebe da se neko posebno bavi njegovom evolucijom. Prema njemu se postupalo isto kao i prema svojoj takvoj novorođenčadi. Po uobičajenoj proceduri, na svakih šest sati su se beležile njegove konstante. Međutim, 16. septembra u četrnaest časova, rezultati analiza privukli su pažnju naučnog tima sa Gvadelupea. Njegov napredak prevazilazio je norme. Tokom večeri, odgovorna osoba tima zaduženog za njegovo praćenje zabrinula se i odmah stupila u kontakt sa svojim američkim kolegama. Dešavalo se nešto značajno – metamorfoza ove bebe zahtevala je pažnju čitavog čovečanstva. Plod spoja hladnog i toplog imao je opasan karakter koji je

počeo da se ispoljava. Njegova manja sestra Elena, rođena u aprilu iste godine, u nedostatku snage živela je tek jedanaest dana, dok je on napredovao zabrinjavajućom brzinom, te je nakon dva dana dostigao opasne razmere. Treće večeri nakon nastanka, pokušao je da se pokrene u svim pravcima. Obrtao se oko sopstvene ose i dobijao na vitalnosti, kao da nije mogao da odluči u kom će se pravcu kretati.

U dva sata ujutru u noći između 16. i 17. septembra, dok je uz slabašno neonsko svetlo bdeo nad njegovom kolevkom, nagnut nad sto prekriven ispitnom dokumentacijom, kolonama sa ciframa i crtežima nalik na elektrokardiograme, profesor Hak zaključio je da je njegov razvoj takav da mu se pod hitno mora dati ime, kao da je hteo da spreči zlo koje se spremalo. Imajući u vidu njegove neverovatne mutacije, teško da će ostati na ovome. Ime mu je odabrano još pre začeca: zvaće se Fifi. Ušao je u istoriju 17. septembra 1974. u osam sati ujutru, pri brzini od 120 kilometara na čas. Meteorolozi Centra za uragane u Poent a Pitru, kao i njihove kolege iz Nacionalnog centra za uragane iz Majamija, zvanično su ga proglasili uraganom prve kategorije prema Safir-Simpsonovoj skali. Tokom narednih dana promenio je kategoriju, veoma brzo prešavši u drugu, na opšte zaprepašćenje profesora koji su ga proučavali. U četrnaest časova, Fifi je širio vetrove brzine 138 kilometara na sat, koji su iste večeri dostigli 150 kilometara na sat. Najveću brigu, međutim, izazivao je njegov položaj, koji se opasno izmenio jer se sada nalazio na 16° 30' severne geografske širine i 81° 70'

---

zapadne geografske dužine. Dat je znak za opštu uzbunu. Na dan 18. septembra u dva sata ujutru, približavao se Hondurasu, obasipajući severnu obalu rafalima brzine od oko 240 kilometara na sat.

1

Aerodrom Njuark. Taksu iz kojeg je izašla pobeže u gužvu vozila koja su kružila oko putnika. Gledala ga je kako nestaje u daljini. Ogroman zeleni zavežljaj spušten pored njenih nogu težio je skoro više od nje same. Podiže ga, namršti se i pričvrsti ga na ramena. Prođe kroz automatska vrata terminala broj jedan, pa kroz hol, a zatim se spusti nekoliko stepenika niže. Sa desne strane – nove kružne stepenice; uprkos teretu na leđima, pope se uz njih i odlučnim korakom krenu niz hodnik. Zastade ispred bara obasjanog narandžastom svetlošću i pogleda kroz staklo. Naslonjeni na šank od plastičnog laminata, deseterica muškaraca ispijali su pivo i glasno komentarisali rezultate utakmica koji su se pojavljivali na ekranu televizora okačenog iznad njihovih glava. Odgurnu drvena vrata širokog okna i uđe, pogleda uperenog iznad crvenozelenih stolova.

Ugleda ga – sedeo je u dnu sale uz stakleni zid iznad piste. Na stolu su bile presavijene novine. Desnom rukom

je pridržavao bradu dok je levom mahinalno crtao lik na papirnom stolnjaku.

Pogledom koji još nije mogla da uhvati, lutao je po asfaltu prošaranom žutim trakama kojim su se avioni lagano kotrljali, kako bi malo dalje uhvatili zalet. Ona zastade, a zatim desnim prolazom krenu ka njemu tako da je ne vidi. Prođe pored frižidera koji je brundao i pride mu brzim ali tihim korakom. Kad stiže, rukom nežno razbaruši kosu mladića koji ju je čekao. Ugleda svoj portret na hrapavom papirnom stolnjaku.

„Čekao si me?“, upita.

„Ne, došla si maltene na vreme. Sada me zadržavaš.“

„Kad si stigao?“

„Pojma nemam. Kako si lepa! Sedi.“

Ona se nasmeši i pogleda na sat.

„Polećem za sat vremena.“

„Potrudiću se da propustiš let, da nikada ne odeš!“

„U tom slučaju, bežim odavde za dva minuta!“, reče ona i sede.

„Dobro, neću više, obećavam. Doneo sam ti nešto.“

Spusti na sto malu futrolu od crne plastike i gurnu je ka njoj vrhom kažiprsta. Ona nagnu glavu na sebi svojstven način, kao da pita: „Šta je to?“ A pošto je on razumeo svaki izraz njenog lica, pogledom odgovori: „Otvori, videćeš.“ U futrolu je bio mali album sa fotografijama.

Okretao je stranice. Na prvoj: crno-bela slika dva dvogodišnja deteta. Jedno naspram drugog, gledali su se držeći se za ramena.

„Ovo je naša najstarija, od svih koje sam uspeo da pronađem“, reče.

Okrenu stranicu, komentarišući dalje:

„Ovde smo nas dvoje za Božić. Ne sećam se koje godine, ali nismo imali ni deset. Mislim da sam ti tada poklonio svoj medaljon sa krštenja.“

Suzan izvuče lančić i privezak sa likom Svete Tereze, koji je stalno nosila. Nakon nekoliko stranica, prekide ga. Sada ona opisa fotografiju:

„Ovde smo imali trinaest godina. Upravo sam te bila poljubila u bašti tvojih roditelja. Naš prvi poljubac. Kada sam htela da gurnem jezik, rekao si: 'Odvratno'. Ova je snimljena dve godine kasnije, meni je bilo odvratno kada si hteo da spavamo zajedno.“

Kod sledeće stranice, Filip progovori, uperivši prst na drugu fotografiju.

„Godinu dana kasnije, krajem te večeri, ako me pamćenje ne vara, nisi više mislila da je to odvratno.“

Svaki celuloidni zapis obeležavao je trenutak njihovog zajedničkog odrastanja. Ona ga prekide.

„Preskočio si šest meseci, nema slika sa sahrane mojih roditelja. Čini mi se da si mi tada bio najprivlačniji!“

„Humor ti je debilan, Suzan. Prekini!“

„Nije šala. Tada sam prvi put osetila da si jači od mene. Zaista si mi ulivao poverenje. Nikada neću zaboraviti, znaš...“

„Nemoj više...“

„Otišao si po maminu burmu za vreme bdenja...“

„Možemo li da promenimo temu?“

„Čini mi se da me ti svake godine podsećaš na njih. Uvek si bio veoma pažljiv, prisutan i pun obzira – svake godine, tokom sedmice kada je bila godišnjica nesreće.“

„Možemo li sada o nečemu drugom?“

„Hajde, okreći strane. Da vidimo kako smo ostarili.“

Posmatrao ju je, nepomičan, a pogled mu je bio setan. Ona mu se osmehnu i nastavi:

„Znala sam da je sebično da ti dopustim da me ispratiš na ovaj let.“

„Zašto to radiš, Suzan?“

„Zato što je 'to' ostvarenje mojih snova. Ne želim da prođem kao moji roditelji, Filipe. Čitavog života su plaćali nekakve rate, i na kraju, šta? Oboje su se zakucali u drvo, u prelepom automobilu koji su upravo kupili. Čitav njihov život sveo se na dve sekunde u večernjem dnevniku, koji sam odgledala na divnom, još neotplaćenom televizoru. Nije na meni da sudim, Filipe, ali ja jednostavno želim drugačiji život. Pomažući drugima, osećam kao da zaista živim.“

On je zamišljeno pogleda, diveći se njenoj odlučnosti. Nesreća ju je promenila, kao da su se godine koje su protekle saplitala jedna o drugu, nalik na karte koje bacamo na sto dve po dve ne bismo li ih brže podelili. Suzan je imala dvadeset jednu godinu, ali je izgledala starije. Osim kada bi se smejala, a smejala se često. Nakon dvogodišnjih studija i stečene diplome iz oblasti društvenih nauka, pridružila se humanitarnoj organizaciji *Pis korps*, koja je mlade ljude slala na ispomoć u inostranstvo.

Kroz manje od sat vremena krenuće na dvogodišnji boravak u Honduras. Nekoliko hiljada kilometara od Njujorka, proći će s druge strane ogleдалa, na naličje sveta.

* * *

Oni koji su planirali da spavaju pod vedrim nebom u uvalama Puerto Kastilja i Puerto Kortés, odustadoše od toga.

Krajem dana počeo je da duva veoma snažan vetar. Nisu se uspaničili – nije to bila ni prva ni poslednja tropska oluja. U zemlji su navikli na kišu, često je padala u ovo doba. Izgledalo je kao da se smrkava ranije, pa ptice brže-bolje zbrisaše – loš znak. Oko ponoći, pesak se podiže, stvarajući oblak od nekoliko centimetara iznad tla. Talasi brzo porastoše. Uskoro više nije bilo moguće čuti međusobna dovikivanja ljudi koji su učvršćivali vezove.

Uzavrela pena udarala je u dokove, pa se brodovi opasno zaljuljaše u ritmu munja koje su šarale nebo. Talasi su odbacivali plovila i ova su se sudarala uz škripu drveća. U dva i petnaest, teretnjak *San Andrea*, dug trideset pet metara, odbačen je na hridi. Potonu u roku od osam minuta, boka rasporenog čitavom dužinom. U istom trenutku, na El Golasonu, malom aerodromu u La Seibi, srebrni avion DC3 koji je bio prizemljen ispred jednog hangara, iznenada polete bez pilota da bi se ubrzo spustio ispred zgrade koja je služila kao kontrolni toranj. Elise se presaviše, a repne površine prepoloviše. Nekoliko minuta kasnije, oborena cisterna prokliza i varnice zapališe gorivo.

* * *

Filip položi ruku na Suzaninu i okrenu je milujući joj dlan.

„Mnogo ćeš mi nedostajati, Suzan.“

„I ti meni... baš mnogo, da znaš!“

„Ponosim se tobom, iako te mrzim što me tek tako ostavljaš.“

„Dosta s tim. Dogovorili smo se da neće biti suza.“

„Nemoj od mene da tražiš nemoguće!“

Jedno uz drugo, zajedno su tugovali zbog razdvajanja i uživali u saučesništvu dugom devetnaest godina – skoro čitav njihov život.

„Javljaćeš mi se?“, upita uz dečački pogled.

„Ne!“

„Pisaćeš mi?“

„Da naručim sladoled?“

On se okrenu i mahnu konobaru. Ovaj priđe, te Filip naruči dve kugle sladoleda od vanile prelivene toplom čokoladom i mlevenim bademima, a preko svega zatraži tečni karamel. Tim redosledom se pripremala njena omiljena poslastica. Suzan ga pogleda pravo u oči.

„A ti?“

„Pisaću ti čim mi pošalješ adresu.“

„Ne, pitam da li si odlučio čime ćeš se baviti.“

„Dve godine u *Kuper junionu*,* a zatim ću se oprobati u nekoj velikoj marketinškoj agenciji.“

„Znači, nisi se predomislio. Doduše, pričam gluposti – ti se nikada ne predomišljaš.“

„A ti, da?“

„Filipe, i da sam ti predložila, ne bi pošao sa mnom. Nije to život za tebe. A ja ne želim da ostanem, jer to nije život kakav hoću. Zato prestani da se duriš.“

U slast je lizala kašičicu, povremeno dajući njen sadržaj Filipu, koji se krotko prepuštao. Grebla je dno činije u potrazi za poslednjim zalepljenim komadićima badema. Veliki zidni časovnik naspram njih otkucao je peti sat tog jesenjeg poslepodneva. Nastupi minut neobične tišine; Suzan odvoji nos od prozorskog stakla i nagnu se preko stola. Zagrlji Filipa oko vrata, pa mu šapnu na uvo:

---

* Škola lepih umetnosti u Njujorku.

„Malo mi je frka, znaš.“
On je odgurnu kako bi je bolje video.
„I meni.“

* * *

U tri sata ujutru, u Puerto Lempiri, prvi talas visok devet metara uništi branu, odnoseći tone zemlje i kamenja ka luci, koja se bukvalno rasturi u paramparčad. Metalna dizalica pognu se pred silinom vetra. Njena strela pade i prepolovi most teretnog broda *Rio Platano*, koji potonu u nemirne vode. Samo mu je kormilo povremeno izranjalo između nakostrešenih talasa. Nestade kasnije u noći i nikada se više ne pojavi. U regiji gde svake godine padne preko tri metra kiše, one koji su preživeli prve Fifijske napade i pokušali da se sklone u unutrašnjosti, odnesoše nabujale reke koje, probuđene u po noći, napustiše naglo svoja korita noseći sve sa sobom. Sva naselja u dolini nestadoše, preplavljena uzavrelim vodama koje su nosile komade drveća oštrih ivica, ostatke mostova, puteva i kuća. U oblasti Limon, sela na obroncima planina Amapala, Pjendra Blanka, Biskuampo Grande, La Higua i Kapira proklizaše sa zemljištem koje se stropoštalo ka već poplavljenim dolinama. Nekoliko preživelih uhvati se za preostalo drveće, ali i oni nastradaše u narednim satima. U dva i dvadeset pet, treći talas iz sve snage udari na pokrajinu sudbinski nazvanu Atlantida, čija obala bi odsečena talasom visine preko jedanaest metara. Milioni tona vode obrušiše se ka La Seibi i Teli, krčeći put kroz uske uličice koje im svojim zagrljajem dadoše dodatnu

snagu. Kuće uz obalu prve se zaljuljaše, da bi se zatim raspale. Njihovi zemljani temelji brzo bejahu uništeni. Limeni krovovi su leteli, a zatim naglo tresnuše o tlo, prepолоvivši prve žrtve ovog prirodnog masakra.

* * *

Filipov pogled skrenu ka čvrstim grudima čije su obline izazivale. Suzan to primeti, pa otkopča dugme košulje i izvuče mali zlatni medaljon.

„Nema rizika, uvek nosim tvoju amajliju. Već me je jednom spasla. Zahvaljujući njoj nisam bila s njima u kolima.“

„To si mi rekla već sto puta, Suzan. Nemoj o tome pred poletanje, važi?“

„U svakom slučaju, štiti me“, reče ona i vrati je uz kožu.

Bio je to poklon za pričest. Jednog leta odlučiše da se pobratime. Pomno su proučili projekat. Pozajmiše iz biblioteke knjige o Indijancima i pažljivo ih pročitaše u školskom dvorištu. Metod do koga su došli u zaključku istraživanja bio je jasan. Trebalo je da razmene krv – dakle, da se nekako poseku. Suzan uze očev lovački nož iz kancelarije, te se sakriše u Filipovu baštensku kućicu. On zažmuri i pruži prst, ali blizina oštrice u njemu izazva nesvesticu. Pošto se ni ona nije osećala prijatno, nanovo se udubiše u priručnike „apača“ tražeći rešenje: „*Darivanje svetog predmeta označava večnu vezu dveju duša*“, tvrdilo se na 236. stranici.

Nakon što proveriš šta znači reč „darivanje“, više im se dopade taj drugi metod, koji i usvojiše. Prilikom svečane

ceremonije, tokom koje je izgovoreno nekoliko pesama Irokeza i Sijuksa, Filip okači oko Suzaninog vrata svoj medaljon sa pričesti. Od tada ga je stalno nosila, pa nije popustila ni majčinoj molbi da ga skine barem pred spavanje.

Suzan se nasmeši – osmeh joj istače jagodice.

„Možeš li da mi poneseš torbu? Preteška je, hoću da se presvučem. Tamo ću crći od vrućine.“

„Ali u košulji si!“

Ustajući, povuče ga za ruku, a barmenu pokretom glave pokaza da im sačuva sto. Ovaj klimnu u znak saglasnosti, mušterijâ takoreći nije ni bilo. Filip spusti vreću ispred kupatila; Suzan mu se obrati:

„Hajde, uđi. Rekla sam ti da je teška.“

„Hoću, ali ovo je ženski, zar ne?“

„Pa šta? Sad ti je neprijatno da me gledaš u toaletu? Bilo je lakše slušati kroz susedni zid u srednjoj školi, ili gledati kroz prozorče kupatila iz tvoje kuće? Uđi!“

Privuče ga sebi, ne pružajući mu mogućnost da ode. Njemu laknu kada je video samo jednu kabinu. Ona mu se nasloni na rame, izu levu cipelu i nacilja sijalicu okačenu o plafon. Prvi pokušaj je bio uspešan, sijalica puče uz tup zvuk. U iznenadnom polumraku neonskog svetla iznad ogledala, nasloni se na lavabo, zagrlji ga i priljubi usne uz njegove. Nakon prvog uzdaha jedinstvenog poljupca, usne joj skliznuše do njegovog uha. Toplina njenog šapata izaziva lelujave žmarce koji se lagano spustiše niz njegovu kičmu.

„Tvoj medaljon zalepio mi se za kožu pre nego što su mi grudi uopšte izrasle. Hoću da tvoja koža čuva uspomenu na njih još duže od toga. Odlazim, ali ću ti se stalno priviđati. Ne smeš pripasti nijednoj drugoj.“

„Pa ti nisi normalna!“

Zeleni polumesec brave postade crvene boje.

„Ćuti i produži“, odgovori mu. „Da vidim da li si napredovao.“

Mnogo kasnije, izadoše i vratiše se za svoj sto. Konobar ih je upitno posmatrao dok je brisao čaše.

Filip ponovo dohvati Suzaninu ruku, ali mu beše jasno da je ona u mislima već daleko.

* * *

Severnije, na ulazu u dolinu Sule, sada već gusti talasi smoždiše sve na svom putu uz zaglušujuću grmljavinu. Automobili, stoka, otpaci, na smenu su izranjali iz vrtloga pokretnog blata u kome se povremeno video jeziv haos rastrgnutih udova. Ništa nije izdržalo. Stubovi za struju, kamioni, mostovi, fabrike – sve je letelo. Nezadržive sile fatalno su povlačile sve za sobom. U nekoliko sati, od doline je postalo jezero. Godinama kasnije, starci su pričali da se Fifi tu zadržao dva dana zbog prirodnih lepota; ta dva dana izazvala su smrt deset hiljada ljudi, dok je skoro šest stotina hiljada ostalo bez krova nad glavom i hrane. Za četrdeset osam sati, ova mala zemlja veličine države Njujork, smeštena između Nikaragve, Gvatemala i El Salvadora, razorena je silom triput moćnijom od atomske bombe.

„Suzan, koliko ćeš dugo ostati?“

„Stvarno moramo da pođemo. Moram da se ukrcam. Da li bi ti radije da ostaneš ovde?“

On ustade ćuteći, a na stolu ostavi dolar. Kročivši u hodnik, ona prisloni lice na okno vrata i pogleda prazne

stolice gde su sedeli. Uz poslednji napor da suzbije emociju koja ju je tog trenutka preplavila, progovori najbrže što je mogla.

„Ovako: za dve godine, kada se budem vratila, čekaćeš me ovde. Pretvaraćemo se da se sastajemo krišom. Ispričaćemo jedno drugome šta smo sve radili. Sešćemo za onaj isti sto, biće to naš sto. Ako u međuvremenu postanem savremena Florens Najtingejl, a ti poznati slikar, jednog dana će ovde stajati bakarna pločica sa našim imenima.“

Kod ulaza za ukrcavanje, objasni mu da se neće okretati. Ne želi da vidi njegov tužan pogled, radije bi sa sobom ponela njegov osmeh. Takođe, nije htela da se priseća da nema roditelje, pa zato Filipovi otac i majka nisu ni došli da je isprate. On je zagrlji i prošaputa: „Čuvaj se.“ Suzan mu priljubi glavu uz grudi ne bi li ukrala malo njegovog mirisa a njemu ostavila tragove svog. Predade kartu stjuardesi, poljubi Filipa poslednji put, udahnu vazduh punim plućima i naduva obraze da bi mu poslednje sećanje na nju bio taj klovnovski gest. Sjuri se niz stepenice do piste, potrča kroz špalir službenih lica, pope se uz lestve i ulete u avion.

Filip se vrati u bar i sede za isti sto. Na zaustavnoj površini, motori *daglasa* se zakašljaše, redom ispuštajući kolutove sivog dima. Krila elisa okrenuše se najpre u smeru suprotnom kazaljka na satu, potom dva puta lagano u drugom smeru, a zatim postadoše nevidljiva. Avion se okrenu i polako pođe pistom. Na kraju, zaustavi se nekoliko minuta i zauze položaj za poletanje. Točkovi koji su prekrivali bele oznake na tlu ponovo se zaustaviše, a stajni trap se ugnu. S obe strane, visoke trave povijale su se kao da ih avion pozdravlja. Prozorsko staklo bara zastrese se

kako se rad motora pojačavao. Vrhovi krila poslednji put pozdraviše gledaoce, a dvomotorac se zakotrlja. Ubrzavao je te prođe pored Filipa, koji ugleda rep kako se podiže, a zatim točkove, koji se odlepiše od tla. DC3 ubrzo uzlete i, nagnuvši se na desnu stranu, nestade u daljini iza tankog sloja oblaka.

Filipov pogled ostade časak-dva prikovan za nebo, a zatim pređe na stolicu na kojoj je Suzan pre nekoliko trenutaka sedela. Obuze ga snažan osećaj samoće. Ustade i ode, s rukama u džepovima.

2

25. septembar 1974, u avionu...

Moj Filipe,

Čini mi se da nisam uspela da od tebe sakrijem frku koja mi je malopre vezala creva u čvor. Upravo sam videla pistu kako nestaje. Vrtelo mi se u glavi sve dok oblaci nisu sakrili zemlju, sada sam mnogo bolje. Razočarana sam – nije se video Menhetn, ali evo nebo se poda mnom razotkrilo i skoro da mogu da prebrojim hrbate talasa. Majušni su, nalik na ovce. Čak sam pogledom ispratila veliki brod koji plovi ka tebi. Uskoro ti stiže lepo vreme.

Nisam sigurna koliko mi je rukopis čitak, let je prilično nemiran. Predstoji mi dugo putovanje. Za šest sati stižem u Majami sa usputnim sletanjem u Vašingtonu, zatim prelazimo u drugi avion i letimo za Tegusigalpu. Već samo ime grada zvuči čarobno. Mislim na tebe, sigurno si krenuo kući; izljubi

roditelje u moje ime, pisaću ti šta mi se sve dešava, i ti pazi na sebe, moj Filipe...

Suzan,

Upravo sam se vratio. Mama i tata ništa nisu pitali, verujem da im je po izrazu mog lica sve bilo jasno. Žao mi je što sam se malopre onako ponašao, trebalo je da poštujem tvoju radost i želju da odeš odavde. Sasvim si u pravu – da si mi predložila, ne znam da li bih imao hrabrosti da pođem s tobom. Ti to nisi učinila i verujem da je tako najbolje. Nisam siguran šta mi ova poslednja rečenica znači. Bez tebe će večeri biti duge. Poslaću ovo prvo pismo kancelariji Pis korpsa u Vašingtonu, proslediće ti ga.

Već mi isuviše nedostaješ.

Filip

...evo me ponovo s olovkom i hartijom. Svetlo je neverovatno, ovo nikada nisi doživeo, a ni ja. Iznad oblaka sam, upravo prisustvujem pravom-pravcatom zalasku sunca. Posmatrano odozgo, apsolutno je fantastično. Crkavam što nisi ovde da vidiš isto što i ja. Malopre sam zaboravila da ti kažem nešto veoma važno: mislim da ćeš mi žešće nedostajati.

Suzan

15. oktobar 1974.

Suzan,

Evo tri nedelje kako si otišla, a još nema pisma od tebe. Pretpostavljam da je na putu negde između nas. Prijatelji često pitaju kako si, moraću nešto da izmislim ako uskoro ništa ne primim...

---

15. oktobar

Filipe,

Dolazak je bio totalno haotičan. U Majamiju smo morali da provedemo četiri dana. Čekali smo dva kontejnera namirnica i ponovno otvaranje aerodroma La Seiba, gde je bila planirana pauza. Htela sam da iskoristim da obiđem grad, ali to nije dolazilo u obzir. Mene i ostale članove moje jedinice smestili su u nekakav hangar. Tri obroka dnevno, dva tuširanja i poljski ležaj; intenzivni časovi španskog i prve pomoći, kao da si u vojsci, ali nigde starijeg vodnika. Naposljetku smo avionom prebačeni u Tegusigalpu, a odatle nas je vojni helikopter prevezao do mesta San Pedro Sula, na mali aerodrom Ramon Viljeda Morales. Filipe, ovo je neverovatno. Odozgo zemlja izgleda kao da je bombardovana. Kilometri totalno uništenih površina, ruševine, smrskane ploče mostova, svuda improvizovana groblja. Dok smo leteli nisko, videli smo ruke pružene prema nebu kako izranjaju iz okeana od blata, kao i stotine leševa raščerečenih životinja. Smrad je ogavan. Putevi su istrgnuti, izgledaju kao razvezane trake sa rasporenenih kartona. Iščupana stabla polegla su jedna preko drugih. Ništa nije preživelo pod ovom šumom mikada.* Komadi planina bukvalno su se odronili, tako da su pojedina naselja nestala sa mapa. Mrtvih je na hiljade, nemoguće je prebrojati ih. Ko bi znao tačan broj sahranjenih tela? Hoće li preživeli imati snage da se

---

* Mikado, stara japanska društvena igra koja se sastoji u bacanju posebno obeleženih štapića. (Prim. prev.)

odupru ovom očaju? Stotine ljudi bile bi potrebne da bi im se pomoglo, a nas je u tom helikopteru bilo tek šesnaest.

Filipe, reci mi zašto naše velike nacije šalju čitave legije u rat, a tek šačicu ljudi da bi se spasla deca? Koliko će nam vremena biti potrebno da shvatimo očigledno? Filipe, tebi mogu da prenesem ovaj neobičan osećaj: stojim među svim tim leševima, a osećam se živom kao nikada do sada. Nešto se promenilo. Za mene život više nije pravo, već privilegija. Mnogo te volim, moj Filipe.

Suzan

25. oktobar

Suzan,

Istovremeno sa tvojim prvim pismom pročitao sam novinske izveštaje o strahotama koje se dešavaju tamo gde si sada. U novinama se spominje deset hiljada mrtvih. Nепrestano mislim na tebe i zamišljam šta preživljavaš. Svakome te spominjem, a svi spominju tebe. U jučerašnjem Montkler tajmsu novinar je pisao o humanitarnoj pomoći koju je naša zemlja tamo uputila, a na kraju članka je spomenuto tvoje ime. Članak sam isekao i ubacujem ga u kovertu sa ovim pismom. Svi pitaju za tebe, što tvoje odsustvo čini još težim. Mnogo mi nedostaješ! Raspust je gotov, tražim smeštaj blizu fakulteta. Prijavio sam se za umetnički atelje koji treba renovirati, nalazi se u trospratnici u Ulici Brum. Kvart je takođe prilično propao, ali je studio prostran, a kirije su zaista prihvatljive. Zamisli kako bi to bilo:

živeti na Menhetnu! Kada se vratiš, bićemo veoma blizu bioskopa Film forum, sećaš ga se? Neverovatno, u izlogu bara preko puta postavljena je mala zastava Hondurasa; dok te budem čekao, svakoga dana ću prolaziti ispred njega, to je znak. Čuvaj se. Nedostaješ mi.

Filip

Suzanina pisma stizala bi jednom nedeljno, a on bi odgovorio iste večeri. Dešavalo se da se pisma mimoiđu, a neke odgovore bi dobio pre nego što bi uopšte uputio pitanje. Pod dvadesetim uporednikom, stanovništvo je, naoružano hrabrošću, u katastrofalnim uslovima radilo na reorganizaciji zajedno sa državom. Uz pomoć saradnikâ, Suzan je organizovala prvi izbeglički kamp, smešten u dolini Sule, između planina San Idelfonso i Kabaseras de Nako. U januaru se pripremala velika kampanja vakcinisanja. Suzan je krstarila u prastarom kamionu, deleći namirnice, vreće raznog semena i lekove. Vreme koje nije provodila za volanom starog dodža posvećivala je organizovanju baze. Najpre sagradiše dispanzer, a zatim kancelariju administracije. U desetak kuća od zemlje i cigala već se bilo smestilo trideset porodica. Krajem februara, Suzanino naselje raspoređeno u tri ulice sastojalo se od dve zgrade, dvadeset jedne kolibe i dve stotine stanovnika. Dve trećine su imale nov krov nad glavom, a ostali su spavali pod šatorima. Obnovljen je glavni trg, postavljeni temelji škole. Suzan bi svakog jutra na brzinu pojela kukuruznu pogaču i odlazila u skladište, drveni hangar dovršen za Božić. Natovarila bi kamion i krenula u obilazak. Vozilo bi zakašljalo kada bi Huan pokrenuo

zamajac. Čitava kabina bi se zatresla, pa je zbog snažnih vibracija Suzan morala da ispusti volan i sačeka da se cilindri zagreju kako bi klipovi pristali da se pokrenu.

Huan je imao nepunih osamnaest godina. Rođen u Puerto Kortesu, roditelja se nije sećao. Sa devet godina je fizikaliso po luci, a sa jedanaest i po razvlačio mreže na ribarskom brodu. Sa trinaest je sam stigao u dolinu, i svi su ga znali. Momak sa ponašanjem odraslog muškarca uočio je onu koju je nazivao „Senjora Blanka“ čim je u Suli izašla iz autobusa. Odmah je krenuo za njom. Suzan je najpre pomislila da je prosjak, ali on je bio veoma ponosan. Preživljavao je od trampe, a obavljao je i sitne poslove da bi dobio nešto hrane ili noćni zaklon od jake kiše. Popravljao je automobile, farbao ograde, timario konje, pratio stoku, nosio džakove, raščišćavao šupe. Huan je posmatrao Suzaninu mimiku, koja kao da je poručivala: „treba mi pomoć“, pa je umesto nje pokretao svetloplavi dodž i utovarivao sanduke, vozio se s njom i pomagao joj pri istovaru. Od novembra, ona bi svakog jutra pripremila dve kukuruzne pogače, a povremeno i parče čokolade. Zajedno bi jeli i potom krenuli u obilazak. Ni optimisti nisu smatrali da će povrće niknuti pre no što prođe čitava jedna sezona, a putevi su bili u prekidu, te sveži proizvodi nisu mogli da stignu na određite. Morali su se zadovoljiti takozvanim osnovnim namirnicama, koje su za žitelje predstavljale pravu nebesku gozbu. Sela su bila razorena; Huan i Suzan bi ćuteći prolazili raskrsnicama kojima je i dalje vladala žalost, ali njoj je prisustvo mladića zavaljenog u zadnjem delu kamiona ulivalo sigurnost.

8. januar 1975.

Filipe,

Prvi put sam krajem godine daleko od tebe, od naše kuće, od svega. Neobičan trenutak, u glavi mi je opšta zbrka. Obuzima me samoća, ponekad ublažena radošću što proživljavam toliko neobičnih trenutaka. Poslednjih nekoliko godina, u ponoć bismo jedno drugo darivali; ovde sam taj trenutak provela sa ljudima koji više nemaju ništa. Deca bi se potukla već za samo pakovanje, korisna im je i najobičnija traka. Ipak, ulice su zračile radošću. Samo da si mogao to da vidiš! Muškarci su slavili nadu koja ih je održala i ispaljivali stare čaure. Žene su po ulicama igrale suluda kola, uvlačeći u njih i dečurliju, a ja sam bila zapanjena. Sećam se nostalgije koju bismo osećali kako se kraj godine bližio, pamtim koliko sam se trudila da te opteretim svojom depresijom zato što mi nisu sve koze bile na broju. Ovde su svi u žalosti, udovci i siročad, a kače se za život s neverovatnim ponosom. Koliko li je samo ovaj narod prekrasan u svom očaju. Huan mi je napravio božićni dar, i to kakav! Moja prva kuća biće prelepa, useliću se za nekoliko nedelja. Huan čeka kraj meseca. Kiša će prestati, pa kaže da će tada moći da okreči fasadu. Moram da ti je opišem. Temelj je napravio od zemlje pomešane sa slamom i šljunkom, a zidovi su od cigala. Uz pomoć meštana, iz ruševina je dovukao prozore, po jedan sa obe strane prelepih vrata plave boje. Tlo jedine prostorije još uvek je zemljano. S leve strane će uz zid biti kamin i sudopera od kamena, znači kuhinja. Za tuširanje će na ravan krov

postaviti cisternu. Raspolagaću hladnom ili mlakom vodom, u zavisnosti od doba dana, tako što ću povlačiti lanac. Po ovom opisu, kupatilo ne deluje baš sjajno, a kuća izgleda spartanski, ali znam da će biti puna života. Kancelarija će se nalaziti u delu za dnevni boravak. Tu Huan planira da postavi pod čim bude imao od čega da ga napravi. Merdevinama se stiže u mezanin, gde ću staviti dušek. Dobro, sad si ti na redu. Piši mi kako si proveo praznike, kako živiš. Stalno mi nedostaješ. Šaljem kišu poljubaca iznad tvog kreveta.

Tvoja Suzan

29. januar 1975.

Suzan,

Nisam primio tvoju čestitku, još mi nije stigla. Nadam se da crtež koji ti šaljem neće biti previše izgužvan od putovanja. Sigurno se pitaš kakav je ovo prizor nekakve uličice rano ujutru. Imam veliku vest: evo mene u ateljeu u Ulici Brum. Dok ti pišem, posmatram kroz prozor pustu ulicu Sohoa, to je taj pogled sa crteža. Ne možeš da shvatiš kolika je promena to što sam otišao iz Montklara. Kao da sam se pogubio, a ipak znam da će mi prijati.

Ustajem rano i doručkujem u kafeu Ređo. Nije baš usput, ali obožavam jutarnje svetlo ovih neravno popločanih uličica, iskrivljene trotoare sa velikim tablama od livenog gvožđa i umetnutim staklenim klikerima, fasade prošarane metalnim stepenicama. Uostalom, ti obožavaš ovaj kraj. Čini mi se da bih

---

ti pisao bilo šta samo da me se ponekad setiš, da mi odgovoriš i pišeš o sebi. Nisam shvatao koliko ćeš mi nedostajati. Grčevito pohađam časove i svakoga dana pomišljam kako bez tebe vreme prolazi isuviše sporo, kako bih morao da sednem u avion i dođem kod tebe, čak i ako znam, kao što si sama često umela da izjaviš, da moj život nije tamo. Ali šta je moj život kada nismo zajedno?

Ako ovo pismo ne završi u kanti, biće da je konjak koji sam upravo stukao delovao, da sam uspeo sebe da sprečim da ga sutradan iščitam ili da nisam noćas nahranio poštansko sanduče na čošku. Kada zorom krećem iz kuće, krajičkom oka ga posmatram dok prelazim ulicu, kao da će mi baš to sanduče kasnije isporučiti tvoje pismo, kada se u toku dana budem vratio sa faksa. Ponekad mi se čini da mi se smeška, da me flegmatično zadirkuje. Strašno je hladno. Ljubim te.

Filip

27. februar 1975.

Filipe,

Kratko pismo. Oprosti što ti ne pišem češće, ovih dana se davim u poslu. Kada se vratim kući, nemam više snage da pišem, jedva se dovučem do svog dušeka da bih malo odspavala. Februar se bliži kraju, kiša nije padala tri nedelje – pravo čudo. Nakon blata evo prve prašine. Napokon smo uspeali stvarno da započnemo radove. Čini mi se da je naš trud najzad nagrađen: život se vraća.